

УДК. 551:338.48

Дубіс Лідія^{1,2}, Шевчук Оксана¹, Логин Софія¹

¹Львівський національний університет імені Івана Франка,

²Люблінський католицький університет Івана Павла II

ПРОЕКТОВАНИЙ МІЖНАРОДНИЙ ГЕОПАРК «ПОЛІССЯ» (УКРАЇНА – ПОЛЬЩА – БІЛОРУСЬ) ЯК ФОРМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЕОРІЗНОМАНІТНОСТІ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГЕОСПАДЩИНИ ТБР «ЗАХІДНЕ ПОЛІССЯ»

Ключові слова: Західне Полісся, геопарк, георізноманітність, геоспадщина, геотуризм, трилатеральний біосферний резерват

Постановка проблеми. Західне Полісся, розташоване на межуванні кордонів трьох країн (України, Польщі і Білорусі), широкому загалу відоме як край дикої природи, озер і боліт, самобутньої і добре збереженої культури, популярне місце літнього відпочинку. Природну цінність цієї території засвідчує кількість і різноплановість природоохоронних об'єктів – національні та ландшафтні парки, численні різнопрофільні (ботанічні, гідрологічні, геологічні та ін.) пам'ятки природи. Тривалий час зусилля науковців і практиків природоохоронної справи були направлені на збереження цінних природних ландшафтів і біорізноманіття Західного Полісся. Наслідком таких зусиль стало створення у кожній з країн біосферних резерватів, а згодом об'єднання їх у Трилатеральний біосферний резерват «Західне Полісся», який репрезентує біорізноманіття регіону на світовому рівні.

Попри добру вивченість геологічної будови, генетичних типів і форм рельєсу, сучасних процесів, значне використання, втім і туристичне, багатьох елементів неживої природи і окремих ландшафтів, забезпечення правової охорони особливо цінних ландшафтів досі не було комплексно оцінено георізноманітність цього регіону, не вироблено спільної стратегії щодо збереження георізноманітності та популяризації його геоспадщини. Отож, важлива проблема Західного Полісся – раціональне використання георізноманітності та збереження геоспадщини цього регіону – залишається невирішеною. Зазначимо, що власне георізноманітність цієї території істотно вплинула на розвиток усіх природних комплексів і екосистем досліджуваного регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у публікаціях щодо території Західного Полісся висвітлювали питання збереження природного середовища ТБР «Західне Полісся» [4, 6-8] з акцентом на збереження біорізноманіття, питань удосконалення рекреаційної та

розвитку екотуристичної діяльності у межах окремих частин цього резервату [1, 4, 5, 7]. Вагому частку становили праці, присвячені дослідженням геологічної будови, рельєфу та окремих його елементів [2, 3, 6] і розвитку геотуризму [3, 9].

Формування цілей. Метою представленого опрацювання є обґрунтувати необхідність створення на основі ТБР «Західне Полісся» міжнародного геопарку «Полісся» (Україна – Польща – Білорусь) з метою збереження георізноманітності цього регіону і популяризації його геоспадщини на світовому рівні. Підґрунтям для такого опрацювання стали опубліковані результати наукових досліджень, вибрані науково-популярні видання відповідної тематики та власні ідеї авторів.

Вклад основного матеріалу дослідження. Геопарки є територіями, де забезпечено сталий спосіб збереження і використання геологічної спадщини та створено сприятливі умови для економічного добробуту місцевого населення [14]. Найчастіше основою національних геопарків, створених у багатьох країнах світу, стають великопросторові природоохоронні території (національні і ландшафтні парки, території заповідних ландшафтів) чи їхні об'єднання, які репрезентують геоспадщину певного регіону. З 2001 року UNESCO формує Глобальну (всесвітню) мережу геопарків, куди входять геопарки різних країн (наразі зареєстровано 140 Глобальних геопарків UNESCO з 38 країн світу) [14].

Одним з таких геопарків світового значення може стати проєктований міжнародний геопарк «Полісся» (Україна-Польща-Білорусь), який пропонуємо створити на основі ТБР «Західне Полісся» і прилеглих територій. Однією із важливих передумов формування тут геопарку є значна георізноманітність регіону та добре збережена у межах різнорангових природоохоронних територій геоспадщина.

За визначенням А. Грея (2004), «Георізоманітність – це природний діапазон (різноманітність) геологічних (порід, мінералів, скам'янілостей), геоморфологічних (форм рельєфу, фізичних процесів) і ґрунтових особливостей. Вона охоплює їхні комплекси, взаємовідносини між ними, їхні властивості, інтерпретації та системи» [11, с. 13]. Георізоманітності притаманні певні значення (вартості), які дають змогу визначати її цінність за різними критеріями. На нашу думку, вирішальне значення для початкового етапу реалізації ідеї створення геопарку матимуть такі важливі риси георізоманітності як екзистенційна, наукова, функціональна (екологічна і природоохоронна) і економічна цінність.

Екзистенційна (від лат. *exsistentia* – існування) цінність георізоманітності досліджуваного регіону полягає у самому факті існування значного спектру різноманітності у межах цього регіону: цілої низки мінералів і геологічних порід, яким притаманні тільки їм властиві літологічні і петрографічні особливості, різний час і спосіб утворення; різноманіття форм рельєфу, відмінних за походженням (генезисом), часом і просторовим поєднанням з іншими генетичними формами, а також наявність значного спектру геоморфологічних процесів, відмінних за механізмами та інтенсивністю перебігу, причинами виникнення, впливом на інші компоненти середовища; давніх і сучасних ґрунтів (різного складу, часу утворення, ґрунтовірних чинників); скам'янілих решток (за видовою приналежністю, часом їхнього існування і тривалістю процесу фосилізації, місцем розташування тощо). Кожен з цих окремих елементів зі своїм набором характеристик впливає на рівень георізоманітності регіону – чим більше відмінних елементів, тим вищою є георізоманітність регіону. На підставі підтвердженої дослідниками складної геологічної і геоморфологічної будови Західного Полісся, структури його ґрунтового покриву, можемо стверджувати, що георізоманітність цього регіону дуже висока, а її екзистенційну цінність необхідно детальніше дослідити у наступних працях.

Територія Західного Полісся через свою складну геологічну будову і рельєф віддавна привертала увагу геологів, геоморфологів, ґрунтознавців та інших спеціалістів. Вони активно здійснювали загальногеологічні, палеогеографічні, палеонтологічні, петрогра-

фічні, літологічні, геоархеологічні, гідрогенетичні, ландшафтні та ін. дослідження, наприклад: вплив тектоніки на формування рельєфу, стратиграфію та літологічні особливості корінних порід, здійснюють міждисциплінарні дослідження з проблем плейстоценових зледенінь, дослідили десятки розрізів гляціальних, флювіогляціальних та еолових відкладів, розробили стратиграфічну кореляційну схему четвертинних відкладів Польщі, України й Білорусі, досліджували різні типи рельєфу, різночасові зміни гідрографічної мережі регіону (у т. ч. озерних улоговин), загрози і небезпеки для природоохоронних ландшафтів тощо [2, 6-8]. Результати публікували у численних звітах, статтях, тезах доповідей всеукраїнських і міжнародних конференцій, результатах проектів, монографіях, науково-популярних виданнях тощо. Саме напрацювання вчених і такий широкий спектр об'єктів і предметів досліджень забезпечують наукову цінність георізоманітності регіону Західного Полісся і створюють підстави для високої наукової оцінки. Детальніше показники наукової цінності георізоманітності регіону Західного Полісся буде здійснено під час підготовки наукового обґрунтування для проектного геопарку.

Екологічна і природоохоронна цінність георізоманітності визначається за її впливом на середовище та охопленням правовим природоохоронним захистом. Георізоманітність Західного Полісся стала однією з причин формування тут особливих екосистем, де вона є абіотичною складовою, тобто, виконує роль «фундаменту». Це зумовило високий рівень біорізоманітності регіону і дало поштовх до розвитку природоохоронної справи. На підставі цього у всіх трьох країнах (Польща, Україна, Білорусь) протягом багатьох років обґрунтували і створювали різнорангові об'єкти природно-заповідного фонду, які пізніше стали основою для формування тут важливих вузлів національних і загальноєвропейської екомереж і надання МаВ UNESCO цій території статусу міжнародного біосферного резервату (ТБР «Західне Полісся») [13].

Природоохоронний статус окремих теренів Західного Полісся забезпечує низка різнорангових заповідних об'єктів (зокрема, у складі ТБР «Західне Полісся»), більшості з яких притаманний певний набір елементів георізоманітності, особливо цінні з яких

формують мережу об'єктів геоспадщини.

Українська частина ТБР «Західне Полісся» розташована на Волинському Поліссі і представлена Шацьким БР (створений 2002 унаслідок розширення Шацького НПП) площею 75 тис. га [8]. Цьому регіону відповідає так званий Шацький горст, обмежений розломами, вздовж яких протікають Прип'ять, Західний Буг та Копаївка. Найвідомішими об'єктами геоспадщини тут є Шацькі озера – найчисленніша група природних вододільних водойм Поліського озерного поясу (28 озер – найбільшими є Світязь (2750 га), Луки (680 га), Люцимер (450 га), площа яких змінюється від 0,01 до 26,12 км², середні глибини – від 0,5 до 6,9 м, а максимальні – від 1,5 до 58,4 м), значні за площею болота, верхня частина Прип'яті та невеликий фрагмент долини Західного Бугу. На території Шацького БР розташовано також ботанічний заказник «Втенський», лісові заказники («Ялинник», «Ростанський»), іхті-ологічний заказник «Озеро Соминець», гідрологічні заказники («Пулемецький», «Піщанський»), три ботанічні пам'ятки природи [8, 13].

Польська частина ТБР «Західне Полісся» розташована на Люблінському (чи Підляському) Поліссі, яке охоплює Ленчинсько-Влодавське поозер'я, Парчевську рівнину, Влодавський горст і Хелмське підняття. Геоспадщина цієї території збережена у межах різнорангових заповідних територій: Ландшафтний парк (ЛП) «Ленчинське Поозер'я» (11 816 га), Поліський національний парк (НП) (5 113 га), Собіборський ЛП (10 000 га), Хелмську територію заповідного ландшафту (ТЗЛ) (32 110 га), Поліську ТЗЛ (41 000 га), Прибузьку ТЗЛ (11 300 га); болотні («Бжезично», «Обрадовське озеро», «Магазин», «Три озера»), водно-болотні («Орхове озеро»), лісові («Кульова дрого», «Парчевські ліси»), фауністичні («Малоземце», «Черепашачі болота») і флористичні («Болота над Чорним озером») резервати; а також мережа охоронних ділянок Natura-2000. Головні цінності ЛП «Ленчинське поозер'я» становлять 17 озер (найвідоміші – Усцівеж, Пясечно, Бжезично, Лукетек, Чорне Госцінецьке; найбільше для рекреації використовують – Пясечно, Рогужно, Красне, Лукче, Заглембоче), плоско-горбистий рельєф із залишками кінцевих морен (у районі озер Міське та Клещув) та невеликою кількістю піщаних дюн, а також численні болота і верхів'я річок (Півонія, Тисмениця і Бобрівка). У рельєфі Поліського НП

переважають болотисті рівнини, а 15% його площі займають водойми. У рельєфі Хелмської ТЗЛ спостерігаємо чергування характерних вапнякових пагорбів з болотистими пониженнями, де розташовані різні типи низинних боліт, у т.ч. і карбонатні. Тут знаходяться резервати «Озеро Сьверщув», «Серняви» і «Роскош». Поліська ТЗЛ – це велика заліснена рівнина з численними болотами (відомі «Коров'яче Болото», «Дубечинське Болото») і озерами, у складі якої є відомий резерват «Болота над Чорним озером». Не менш цікавими є й інші ділянки польської частини ТБР «Західне Полісся» [6, 10].

Білоруська частина ТБР «Західне Полісся» представлена БР «Прибузьке Полісся» (48024 га). Він розташований у басейні річки Західний Буг у західній частині білоруського Полісся і є частиною Малорітської флювіогляціальної рівнини. Тут переважає полого-хвилястий рельєф моренної рівнини і плоско-хвилястих флювіогляціальних, заплавних і надзаплавних терас. Характерною особливістю рельєфу цієї території є наявність численних піщаних дюн на берегах річок і озер. Це переважно параболічні дюни з асиметричними схилами висотою до 20 м і завдовжки кілька сотень метрів. Головною річкою цієї території є Західний Буг, її перетинають і малі річки – Степанівка (у верхній течії Прірва), Середова Річка, Копаївка, численні малі потоки і системи меліоративних каналів. Загалом тут налічується близько 130 озер, з них 7 великих озер утворюють Брестське поозер'я (озера Селяхи (найбільше), Рогознянське, Біле, Тайне, Чорне, Меднянське, Страдечське). Значними водоймами штучного походження тут є система ставів рибгоспу «Страдоч» (Товарний, Довгий, Кутьєво, Раково та ін.) загальною площею 800 га, а також відоме водосховище Орхово [8, 13]. Більшість зазначених об'єктів репрезентують геоспадщину цього регіону.

Екологічними коридорами міжнародного значення у межах Західного Полісся є влодавський, волинський і білгорайський відтинки річки Західний Буг, які входять до Європейської екологічної мережі EKONET (*European Ecological Network*), до програми CORINE (*Coordination of information on the Environment*) входить Ленчинсько-Влодавський Озерний край, а ще кілька об'єктів на польській частині ТБР «Західне Полісся» є елементами програми НАТУРА 2000 [7].

Отже, можемо стверджувати, що георізно-манітність Західного Полісся виконує важливу екологічну і природоохоронну функцію.

Георізноманітність регіону Західного Полісся суттєво вплинула на умови проживання людей і їхню господарську діяльність. Рельєф та гідрогеологічні умови території стали визначальними для формування мережі поселень. Найгустіше заселеною є польська частина ТБР «Західне Полісся», менше – українська і найменше – білоруська [7]. На ранніх етапах заселення території населення здійснювало мінімальний вплив на довкілля і займалось натуральним сільським господарством і різноманітними промислами. З часом, коли потреби почали зростати – почав зростати і вплив на довкілля. Найбільше він позначився на рельєфі (внаслідок забудови, прокладання інженерних комунікацій та гірничодобувної діяльності відбувалося руйнування окремих форм рельєфу, створення штучних від'ємних чи насипних форм) і гідрогеологічних умовах території (меліоративні заходи щодо зміни річкової мережі та прокладання штучних каналів, створення ставів і водосховищ, осушування заболочених місцевостей тощо).

Регіон Західного Полісся займає активну позицію на туристичному ринку – найпопулярнішою його пропозицією є літній відпочинок і рекреація у всіх трьох озерних краях – Ленчинсько-Влодавське поозер'я у Польщі, Шацьке поозер'я в Україні і Брестське поозер'я у Білорусі. Окрім того, тут популярними є пізнавальні природничі подорожі (екотуристичні маршрути і екоосвітні стежки) заповідними територіями, рибальство, водні види спорту. Інтенсивно розвивається сільський туризм на базі місцевих приватних господарств. Практично на всій території добре розвинута туристична інфраструктура (заклади розміщення, харчування, прокату спорядження та надання інших послуг), мережа піших, велосипедних і водних шляхів. Проблемою цього регіону є сезонність туристичних потоків (тепла пора року), яка знижує надходження доходів від туризму у регіон в інший час.

Активна екотуристика діяльність на території ТБР «Західне Полісся» безпосередньо чи опосередковано охоплює ознайомлення відвідувачів з геоспадщиною регіону, хоча у всіх випадках передусім наголошують на цінність живої природи, видову різноманітність рослин і тварин,

мальовничість ландшафтів.

У межах білоруської частини резервату облаштовано ТБР облаштовано дві екологічні стежки – «Лісова річка» і «Міжозерна», для активних туристів розроблено і облаштовано три велосипедних маршрути («Зелений серпантин», «Таємниці Білого озера» і «Домачово – місце трьох культур»), два водних маршрути (річкою Копаявка – «Таємницями угриного шляху» і річкою Західний Буг – «Бурштиновий шлях»), для автотуристів діє маршрут «Таємниці Прибузького Полісся» (довжиною близько 100 км) [1].

Дуже добре розвинена мережа екотуристичних стежок і маршрутів у польській частині ТБР «Західне Полісся». Лише у Поліському національному парку їх загальна довжина складає понад 140 км, добре облаштованих відповідною інфраструктурою [12]. Усі вони репрезентують мальовничі ландшафти, а частина з них охоплює атракційні об'єкти геоспадщини. На екологічних стежках, які демонструють недоступні ділянки водних об'єктів та торф'яних боліт парку спеціально обладнано оглядові помости і вежі. Серед екологічних стежок Поліського НП (загалом їх 10) відзначимо такі як «Чагарі» (пролягає через відкриті території низовинного торфовища), «Дуб Домінік» (пролягає через різні типи лісів до озера Мошне, яке перебуває на останній стадії заростання), «Сплави» (серед іншого демонструє торфовище і озеро), «Перехід» (пролягає через комплекс ставів і придатна для спочереження за орнітофауною), а також велосипедний екошлях «Уршулін-Переход» (23 км, призначений для ознайомлення з наймальовничішими ландшафтними парку) [12].

В українській частині ТБР «Західне Полісся» основне туристичне навантаження припадає на Шацький НПП, де прокладено два водних і три велосипедних маршрути та дві екологічні стежки («Лісова пісня», прокладена між двома озерами – Пісочне і Перемут, та «Світязанка», з оглядовим майданчиком біля затоки Бужня) [5]. Практично усі ці туристичні маршрути передбачають відвідування одного чи кількох озер (Світязь, Пулемецьке, Острів'янське, Луки, Перемут та ін.), вздовж їхніх трас можна демонструвати рельєф та окремі його форми. Водні маршрути довжиною 27 км і 18 км пролягають через озера Світязь, Луки, Перемут, Пулемецьке, через з'єднувальний

канал до оз. Острів'янське [5].

У всіх трьох частинах ТБР «Західне Полісся» дуже бракує інформаційно-освітнього забезпечення об'єктів геоспадщини, з якими можна ознайомитися під час мандрівок цими територіями, а також спеціалізованих геотуристичних стежок і маршрутів, тематичних експозицій і виставок, геосвітніх програм.

Нині територія ТБР «Західне Полісся» орієнтована на сталий (зрівноважений) розвиток і тут передбачено впроваджувати проекологічні форми господарювання з найменшою шкодою для довкілля. Найбільшу загрозу для георізноманітності тут становить гірничодобувна діяльність поблизу меж ТБР (вдобуток корисних копалин у великих масштабах), інтенсивна забудова та розвиток туристичної інфраструктури у межах відпочинково-курортних місцевостей (поблизу озер і річок), зміна властивостей ґрунтів унаслідок сільськогосподарської діяльності). Заходи, спрямовані на створення міжнародного геопарку «Західне Полісся», створять умови для зміни регіональної політики у бік збереження георізноманітності регіону, підвищення значимості об'єктів геоспадщини, відкриють можливості для впровадження нових форм геосвіти і дадуть поштовх для розвитку геотуризму. Реальність ідеї створення цього геопарку підтримує і розроблений у 2009 році тристоронній документ «Три Полісся: спільна стратегія охорони і екологічного використання природної спадщини теренів польсько-білорусько-українського прикордоння» [7], де серед пріоритетних напрямів для реалізації проектів на першому місці зазначено «Охорону ландшафтного і біологічного різноманіття», що серед іншого охоплює «...міжнародні (тристоронні) й національні проекти, скеровані на: охорону і відновлення *геоморфологічних, геологічних, гідрологічних, екосистемних, флористичних і фауністичних об'єктів; ... скорочення обсягів шкідливих відходів та стічних вод*» [7, с. 63]. Власне, вже зараз без спеціальних додаткових міжнародних угод можна створювати і впроваджувати проекти, які будуть наближати Західне Полісся до отримання статусу геопарку UNESCO. Першочерговими мають стати проекти, які стосуються обґрунтування планування створення геопарку, а потім проекти з поступової реалізації цих запланованих

заходів. Ці проекти можуть ініціювати і впроваджувати будь-які зацікавлені сторони з усіх трьох країн (самостійно чи у партнерстві): природоохоронні установи, науково-дослідні і освітні установи, місцеві громади і органи влади, громадські організації та ін.

Висновки. Задля впровадження на території Західного Полісся сучасних форм геоконсервації, розвитку геосвіти і геотуризму [10] пропонуємо розпочати впровадження заходів зі створення *міжнародного геопарку «Полісся»* (робоча назва), основою якого повинен стати ТБР «Західне Полісся». Для створення тут геопарку є всі передумови: багатий природний спектр геологічних, геоморфологічних (форм рельєфу, процесів) і ґрунтових особливостей території; велика концентрація об'єктів геоспадщини; наявність різних форм охорони природної та історико-культурної спадщини; наявність чіткого управління територією (керівний орган – Рада ТБР «Західне Полісся») і загальної стратегії сталого розвитку [7].

У разі створення такого міжнародного геопарку територія Західного Полісся матиме такі позитивні зміни: можливість ефективно управляти геоспадщиною регіону, попереджати ризики і загрози щодо її часткового чи повного знищення, впроваджувати нові форми і методи її збереження (геоконсервація); можливість активно впроваджувати елементи геосвіти серед місцевого населення і відвідувачів (туристів); можливість активно розвивати різні форми геотуризму і керувати туристичними потоками; можливість видовжити туристичний сезон і підсилити розвиток місцевої туристичної галузі – пряма очевидна вигода для місцевих громад; можливість долучення до складу проєктованого геопарку нових природоохоронних територій, які не входять до складу ТБР «Західне Полісся», але на які поширюється спільна стратегія сталого розвитку.

Створення такого міжнародного геопарку посилить позиції регіону на вітчизняних і міжнародному туристичному ринку. Цей проєкт є довготерміновим і складатиметься з багатьох тематичних проєктів, спрямованих на збереження георізноманітності, популяризацію геоспадщини, розвиток геосвіти і геотуризму, а також підтримку різноманітних ініціатив зі сталого розвитку місцевих громад.

Список літератури

1. Абрамова И. В. Развитие экотуризма на территории белорусского сектора Трансграничного Биосферного Резервата «Западное Полесье» / И.В. Абрамова, М.И. Алексеюк // Псковский региональный журнал. – № 2 (26). – 2016. – С. 48–61. 2. Дубіс Л. Теорія еолового палеоморфогенезу Українського Полісся: історія формування та основні етапи розвитку / Л. Дубіс // Географія і сучасність. – 2011. – Сер 4, вип. 14 (26). – С. 34–49. 3. Залеський І. Реліктові форми рельєфу як рекреаційно-туристичні об'єкти Шацького національного природного парку / І. Залеський, Л. Дубіс // Наук. вісник Чернів. нац. ун-ту. – 2010. – Вип. 519–520 ; Географія. – С. 76–81. 4. Транскордонний біосферний резерват як форма поєднання природоохоронної та рекреаційної діяльності (на прикладі ТБР «Західне Полісся») / М. Мельничук, В. Судима, Т. Безсмертнюк, Д. Токарчук // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. географічна. – 2017. – №1. – С. 170–177. 5. Міщенко О. В. Туристичні маршрути національних природних парків Волинської області / О. В. Міщенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. – 2014. – № 2. – С. 106–111. 6. Природа Західного Полісся, прилеглого до Хотиславського кар'єру Білорусі : монографія / Зузук Ф. В., Сухомлін К. Б., Ільїн Л. В. та ін. [за ред. Ф. В. Зузук]. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2014. – 246 с. 7. Три Полісся: спільна стратегія охорони і екологічного використання природної спадщини теренів польсько-білорусько-українського прикордоння / С. Матюнін, П. Косцьцельський [та ін.]. – Брест: ПП Телеш, 2009. – 82 с. 8. Форми охорони навколишнього природного середовища на території ТБР «Західне Полісся» / ТБР «Західне Полісся» / Шацький національний природний парк : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shpark.com.ua/tbr/> 9. Шевчук О. Геотуристичні можливості Шацького національного природного парку / О. Шевчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Серія географія. – 2009. – №1. – С. 216–221. 10. Шевчук О. Геопарки як форма збереження геоспадщини, розвитку геотуризму та геоосвіти / О. Шевчук // Вісник Львівського університету. Серія геогр. – 2010. – Вип. 38. – С. 357–370. 11. Gray M. Geodiversity: valuing and conserving abiotic nature / M. Gray. – John Wiley & Sons, Ltd., 2004. – 434 p. 12. Poleski park narodowy / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.poleskipn.pl/> 13. West Polesie (Belarus/Poland/Ukraine) / Transboundary Biosphere Reserves / UNESCO [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/biosphere-reserves/europe-north-america/belaruspolandukraine/west-polesie-transboundary-biosphere-reserve/> 14. UNESCO Global Geoparks / International Geoscience and Geoparks Programme (IGGP) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/>

Дубіс Л., Шевчук О., Логин С. Проектований міжнародний геопарк «Полісся» (Україна-Польща-Білорусь) як форма збереження георізноманітності і популяризації геоспадщини ТБР «Західне Полісся». У статті запропоновано створити міжнародний геопарк «Полісся» (Україна-Польща-Білорусь) в межах Трилатерального біосферного резервату «Західне Полісся» і прилеглих територій. Майбутній геопарк охопить найбільший озерно-болотний масив Європи (польське Влодавсько-Ленчинське поозер'я, українське Шацьке поозер'я і білоруське Брестське поозер'я) зі складною геологічною будовою і цікавим поєднанням різних генетичних типів рельєфу. Автори вважають, що є всі передумови для створення такого геопарку: визначна георізноманітність території (багатий спектр геологічних (породи, мінерали, скам'янілості), геоморфологічних (форми рельєфу, процеси) і ґрунтових відмін); значна концентрація об'єктів геоспадщини; різнорангові форми охорони природної та історико-культурної спадщини; наявність чіткого управління територією і стратегій сталого розвитку. Новостворений геопарку дасть змогу ефективно керувати геоспадщиною регіону Західного Полісся, впроваджувати нові форми і методи геоконсервації, активно розвивати геоосвіту і геотуризм.

Ключові слова: Західне Полісся, геопарк, георізноманітність, геоспадщина, геотуризм, трилатеральний біосферний резерват.

Dubis L., Shevchuk O., Lohyn S. Projected international geopark «Polesie» (Ukraine-Poland-Belarus) as a form of preservation of geodiversity and popularisation of geoheritage of Threelateral Biosphere Reserve «West Polesie». In this article we offered a creation of international geopark «Polesie» (Ukraine-Poland-Belarus) within a Threelateral Biosphere Reserve «West Polesie» and adjoining territories. Future geopark will embrace the biggest lake-marsh Europe massif (polish Łęczna-Włodawa lake group, ukrainian Shatsk lake group and belarusian Brest lake group) with complicated geological structure and interesting combination of different genetic types of relief.

Geoheritage of Shatsk lake group consists of the biggest number of natural water-divided lakes of Polesie lake belt (28 lakes; the biggest lakes are Svitiyaz, Luky, Liutsymer, Pulymetskie, Somynets and others; lakes that are significant in area, upper part of Pripyat and small fragment of valley of West Bug, aeolian forms (dunes) with different morphology, fluvial and glacial deposits and forms (eskers, kames), glacial deposits (moraine) of Riss glaciation).

Geoheritage of Łęczna-Włodawa lake group consists of 17 lakes (the most famous are Ustswiez, Piaseczno, Bzesichno, Lukietek, Charne Goscinieckie; the most used in recreation – Piaseczno, Roguzno, Krasne, Lukcze, Zaglebocze), flat and hilly relief with reminders of terminal moraines (in the area of lakes Miske and Kleszczow) and a small number of sand dunes, and different types of lowland swamp (Korovyache Boloto, Dubechynskoe Boloto, Bolota over Chorne swamp and others) and the upper reaches of rivers (Pivoniya, Tysmenytsia and Bobrivka).

Geoheritage of Brest lake group consists of: 130 lakes (the biggest 7 of them create Brest lake group: Seliyahy (the biggest), Rogoznianske, Bile, Tajne, Chorne, Mednianske, Stradechske), system of artificial basins «Stradoch» (Tovarnyj, Dovgyj, Kutjevo, Rakovo and others), famous water reservoir Orhovo; areas with flat and hilly relief of moraine plain and flat and wavy fluvial and glacial, floodplain and overflowplain terraces; many sand dunes on the river and lake banks; parts of river plains of West Bug, Stepanivka, Seredova Richka, Kopayivka, many small streams and systems of amelioration channels.

We consider that there are all preconditions for creating this geopark: outstanding geodiversity of territory (wide spectrum of geological (rocks, minerals, fossils), geomorphological (relief forms, processes) and soil features); substantive concentration of geoheritage objects; different protection forms of natural, historical and cultural heritage; availability of clear management and strategies of constant development. Newly created geopark will give an allowance for effective management of geoheritage of West Polesie region, implementation of new forms and methods of geoconservation, active development of geoeducation and geotourism.

Keywords: West Polesie, geopark, geodiversity, geoheritage, geotourism, Threelateral Biosphere Reserve.

Дубис Л., Шевчук О., Логин С. Проектируемый международный geopark «Полесье» (Украина-Польша-Беларусь) как форма сохранения георазнообразия и популяризации геонаследия ТБР «Западное Полесье». В статье предложено создать международный geopark «Полесье» (Украина-Польша-Беларусь) в пределах Трилатерального биосферного резервата «Западное Полесье» и прилегающих территорий. Будущий geopark охватит самый большой озерно-болотный массив Европы (польское Влодавского-Ленчинське поозерье, украинское Шацкое поозерье и белорусское Брестское поозерье) со сложным геологическим строением и интересным сочетанием различных генетических типов рельефа. Авторы считают, что существуют все предпосылки для создания такого geoparka: выдающееся георазнообразие территории (богатый спектр геологических (породы, минералы, окаменелости), геоморфологических (формы рельефа, процессы) и почвенных разновидностей); значительная концентрация объектов геонаследия; разноранговые формы охраны природного и историко-культурного наследия; наличие четкого управления территорией и стратегий устойчивого развития. Новосозданный geopark позволит эффективно управлять геонаследием региона Западного Полесья, внедрять новые формы и методы геоконсервации, активно развивать геобразование и геотуризм.

Ключевые слова: Западное Полесье, geopark, георазнообразие, геонаследие, геотуризм, трилатеральный биосферный резерват.

Надійшла до редколегії 20.02.2018

УДК 392.8(474.41/.42)

Нестерчук І. К.

*Житомирський національний
агроекологічний університет*

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦИФІЧНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ

Ключові слова: гастрономічний туризм, харчування поліщуків, фізико-географічне районування, Правобережне Полісся.

Вступ. Під назвою Полісся розуміють, низинний, болотисто-лісистий простір, розташований саме в басейні річки Прип'ять. Це широке пониження з різницею висот в центрі та по краях в 55-80 м, яке на півдні підходить до Волино-Подільського плато. Фізіономічними рисами регіону є велика кількість пісків, які мають флювіогляціальне походження. Серед пісків Поліського краю чимала кількість дюн, які мають параболічну

форму та низино відрогами зверненні на захід, що вказує на формування їх західними вітрами. Піски зазвичай вкриті сосновими борами, які надають південній частині регіону північний вигляд. Територія, яку займає Правобережне Полісся, з давніх-давен заселяли люди, що й засвідчують численні археологічні пам'ятки, які мали певні кулінарні традиції, які нас відрізняють від інших регіонів в силу фізико-географічного районування.